

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedevaliokunnalle
(HE 109/2024 vp)

Sanaston lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Sanasto ry, Sanasto rf on valtakunnallinen kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö, joka valvoo kirjallisuuden tekijöiden oikeuksia ja etuja. Edustamme yli 17 000 kirjallisuuden tekijää. Sanaston jäsenjärjestöjä ovat Suomen tietokirjailijat ry, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry sekä Finlands svenska författareförening rf. Kiihtämme mahdollisuudesta lausua asiassa.

Sanaston pääviestit:

- Kulttuurin perusrahoitus on pystyttävä turvaamaan myös kriisiaikoina. Kulttuuri tuottaa valtiolle paljon enemmän kuin valtio alaa rahoittaa, eikä toimialalta pidä vastoin hallitusohjelmakirjauksia viedä mahdollisuuksia kasvuun ja kehittymiseen.
- Suomessa kulttuurin osuus valtion menoista on jo valmiiksi hyvin alhainen esimerkiksi muihin Pohjoismaihin verrattuna. Ei ole perusteltua, että OKM:n kulttuuribudjetista esitetään leikattavaksi suhteessa suurempi osuus kuin ministeriön muusta budjetista.
- Nyt esitetyt leikkauksen taiteen ja kulttuurin edistämiseen ja yhteisöille myönnettäviin avustuksiin sekä yksityisen kopioinnin hyvityksen puolittaminen vaikeuttavat luovan alan tekijöiden, myös kirjailijoiden ja kääntäjien, edellytyksiä toimia ammatissaan.
- Pidämme huolestuttavana suuntana, että luovan alan toimintaan ja kirjallisuuden tekijöiden tuloihin kohdistetaan nyt vähennyksiä monesta suunnasta. Hallitus on korottamassa myös kirjallisuutta ja lainauskorvausta koskevaa arvonsäverokantaa, ja siten vähentämässä kirjailijoiden tuloja omasta työstään. Lisäksi valtion erikoiskirjasto Celiassa kirjallisuuden striimaus toimii edelleen ilmaisen käytön periaatteella, ja päätös CD-äänikirjalainojen lakkauttamisesta vuonna 2025 siirtää lähes kaikki loputkin lainat pois korvauksen piiristä.

1. Kulttuurin rahoitus on turvattava myös kriisiaikoina

”Kulttuurialan kasvu tukee koko yhteiskuntaa vahvistaen sen hyvinvointia, luovuutta ja kestävyyttä”, sanotaan hallitusohjelmassa. Leikkaamalla luovan työnteon edellytyksistä tai tekemättä investointeja on kuitenkin vaikea kasvattaa luovaa alaa, luoda lisää laadukkaita sisältöjä vientiä varten tai pitää kiinni niistä monista tavoista, joilla kulttuuri yhteiskuntaa kannattelee. Kulttuurin kautta määritty valtion sivistyksen taso, mutta kulttuuri on myös elinkeino, joka tuottaa arvonlisää ja ylläpitää työllisyyttä.

Valtiontalouden säästötarpeet ovat ymmärrettäviä, mutta Suomessa kulttuurin osuus valtion menoista on jo ennestään matala, eikä ole perusteltua, että OKM:n kulttuuribudjettiin kohdistetaan suhteessa paljon suuremmat leikkausosuudet kuin ministeriön muihin budjettiin. Sopeutustoimien painottuminen luoviin aloihin ja kulttuuriin elinkeinona on monessa suhteessa lyhytnäköistä. Lisäksi valtion tuki taiteilijoille ja kulttuurikentälle on jo nykyisellään pieni näiden toimijoiden tuottamaan monipuoliseen yhteiskunnalliseen hyötyyn verrattuna.

Sanasto myös jakaa luovan alan yhteisen huolen taide- ja kulttuurialan edistämiseen, yhteisöjen avustuksiin sekä yksityisen kopioinnin hyvitykseen kohdistuvista leikkauksista. Nyt esitetyt leikkaukset harkinnanvaraisiin avustuksiin ja taiteen ja kulttuurin edistämiseen myönnettäviin avustuksiin heikentävät taiteilijoiden ja kulttuurialan toimijoiden mahdollisuuksia toimia alalla. Alalla toimivat järjestöt tekevät merkityksellistä ja usein elintärkeää työtä kulttuurialan ammattilaisten toimintaedellytysten puolesta. Kirjallisuuden alalla nämä järjestöt esimerkiksi tukevat kirjailijoiden ja kääntäjien kirjoitustyötä, edistävät lukutaitoa ja alan kansainvälistymistä. Yksityisen kopioinnin hyvitys puolestaan ei ole harkinnanvaraista kulttuuritukea, vaan perustuu EU-direktiiviin ja tekijänoikeuslakiin. Näitä korvauksia jaetaan jäsenjärjestöjemme kautta muun muassa kirjallisuuden tekijöille työvälineiden kuten tietokoneen hankkimiseksi.

Myönteistä hallituksen esityksessä on Lukulahja lapselle -ohjelman vakiinnuttaminen ja se, että T&K-toimintaan luodaan uusia rahoitusinstrumentteja. Toistaiseksi useimmat luovien alojen yritykset eivät kuitenkaan pysty hakemaan T&K-rahaa, vaan ainoastaan innovaatiotukia. Uuden rahoituksen tulisi olla mahdollisimman hyvin käytettävissä luovan alan konkreettiseen kehitystoimintaan.

2. Kirjallisuuden kirjastokäytön korvaukset laskevat, vaikka korotuksen tarpeesta on tehty eduskunnassa useita kirjauksia

Valtiontalouden säästötarpeet tulisi kohdentaa siten, että leikkaukset eivät kohdistu tekijöihin ja heidän työnsä tuloksesta maksettaviin korvauksiin. Hallituksen päätös alennetun alv-kannan korottamisesta vähentää kirjallisuuden tekijöiden tuloja sekä kirjamyynnistä ansaittavien tulojen että ilmaisesta kirjastolainaamisesta saatavien tekijän-

oikeuskorvausten muodossa. Hallituksella on tässä väärä suunta, sillä lainauskorvausta on pyritty jo vuosikausia nostamaan. Eduskunta teki joulukuussa 2021 lausuman lainauskorvauksen korottamisen puolesta. Lainauskorvausmäärärahan korottamisen tarve ja sen merkitys tekijöille nostettiin esiin myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä (VaVM 14/2023 vp) viime joulukuussa.

Tämän lisäksi kirjallisuuden kirjastokäytön korvaamisessa on yhä muitakin aukkoja. Valtion saavutettavuuskirjasto Celiasta tehdään vuosittain jo lähes miljoona lainaa, joista tekijät eivät saa minkäänlaista korvausta. Celian ei tarvitse ostaa lisenssiä tai kysyä lupaa saavutettavien teoskappaleiden valmistamiseen eikä valtio maksa kirjallisuuden käytöstä verkon kautta esimerkiksi striimaamalla lainkaan korvausta. Tällaisia lainaamista, josta tekijä ei saa minkäänlaista korvausta, tehdään jo nyt lähes miljoona kertaa vuodessa. Sitä ei voi pitää pienellä kielialueella merkitykseltään vähäisenä. Lisäksi kirjojen lainausketjussa kaikki muut kuitenkin hyötyvät ja saavat korvausta tai palkkaa siitä, että lainaaminen onnistuu.

Valtion erikoiskirjasto Celian päätös kaiken lainaamisen siirtämisestä verkkoon vuoden 2025 aikana siirtää lähes kaikki loputkin lainat pois korvauksen piiristä. Säästötavoitteet toteutetaan kirjallisuuden tekijöiden kustannuksella. Tekijöiden oikeuksien kunnioittamisen hinta ja lisäbudjetin tarve olisi ollut nykyisellä korvaustasolla noin 360 000 euroa. Jos lisäys budjettiin tehdään jo ensi vuodelle, kirjallisuuden tekijöiden tuloihin ei muodostuisi lovea vuoden 2025 lainojen osalta.

Pidämme huolestuttavana suuntana, että luovan alan toimintaan ja kirjallisuuden tekijöiden tuloihin kohdistetaan vähennyksiä hyvin monesta suunnasta. Valtion rooli kulttuurin saavutettavuutta ylläpitävänä, kulttuuria edistävänä ja tekijöiden oikeuksia kunnioittavana tahona on merkityksellinen. Kirjallisuuden tekijöillä on Suomessa mahdollisuus elättää itsensä työllään vain, jos työstä maksetaan oikeudenmukaista korvausta ja kieli- ja kulttuurialueen tukirakenteista pidetään sivistysvaltion lailla huolta.

Helsingissä 17. päivänä lokakuuta 2024

Niina Vettensola

Toiminnanjohtaja
Sanasto ry, Sanasto rf

sanasto

Korkeavuorenkatu 30 A, 00130 Helsinki
+358 9 5629 3300 | info@sanasto.fi | sanasto.fi

